

Masarykova univerzita v Brně
Pedagogická fakulta

Seminář k úvodu do pedagogiky
a
základům pedagogického myšlení

ŽÁK

Vypracovala:
Petra Matějková, učo: 183926
Markéta Nevrklová, učo: 184110

30. 10. 2005

1) ŽÁK

Žák – označení pro člověka v roli vyučovaného subjektu, bez ohledu na věk (může jím být dítě, adolescent, dospělý), jehož výchova spěje (vede) k mnohostrannému rozvoji osobnosti, přiblížení stávající kultuře a utváření jeho aktivního a tvůrčího vztahu k realitě.

2) PŘEDPOKLADY JEDINCE

- faktory, které determinují výchovně-vzdělávací proces

a) fyzické př. - jde o požadavky týkající se celkové tělesné zdatnosti a zdraví, fyzického typu, pohybové pružnosti a uvolněnosti, anatomického uzpůsobení částí těla, citlivosti smyslových orgánů, motorické citlivosti a koordinace apod.

b) psychické př. - schopnosti a nadání pro určitou činnost.

Je nutné odlišit schopnosti od vloh.

Vlohy jsou vrozené anatomicko-fyziologické zvláštnosti organismu. Jsou základem rozvoje schopností.

Schopnosti jsou výsledkem vývoje probíhajícího v nejrozmanitějších bezděčných i záměrných aktivitách jedince a jako každá kvalita osobnosti, existují vždy v pohybu, ve vývoji. Vytváří se a rozvíjí v průběhu života a urychlují osvojování vědomostí, dovedností a návyků. Obvykle se chápou jako podmínka rychlého a úspěšného osvojování vědomostí, dovedností a návyků v pedagogickém procesu. pro rozvoj schopností je zapotřebí, aby si jedinec osvojil vědomosti, dovednosti a návyky získané a vytvořené ve společenskohistorické praxi. Schopnosti se na jedné straně jeví jako trvalejší vlastnosti osobnosti než vědomosti a dovednosti, které poměrně rychle vznikají a zanikají. Na druhé straně se však schopnosti utvářejí a rozvíjejí pomaleji než vědomosti a dovednosti.

c) sociální situace - významný činitel, který determinuje výchovu každého jedince. Ten je začleněn do rodiny, je vázán mnoha svazky, je zařazen do určitého povolání, vykonává různé společenské funkce. Ty spolu se sociálními vazbami mohou vzdělání a výchovu motivovat pozitivně (mohou ji přímo vyžadovat, podporovat a kladně hodnotit), nebo naopak rušivě (časové nároky i nároky na fyzické a psychické síly jedince).

d) dosavadní vzdělanostní úroveň účastníků – výchova a vzdělání většinou navazují na dosavadní vzdělání získané na předcházejících školských stupních i v mimoškolských podmínkách, na dosavadní úroveň vědomostí, dovedností, návyků, postojů ke skutečnosti, zájmů a potřeb. Všechny tyto kvality mohou být pro další výchovu a vzdělávání příznivá (jsou-li na úrovni) i nepříznivá (nejsou-li na úrovni a musíme je podstatnou mírou měnit, což tvoří překážku ve výchovně-vzdělávací činnosti).

Diagnóza předp. a volba nejvhodnějších metod – důležité je zjistit u každého jedince specifiku jeho předpokladů - jeho nadání pro danou činnost. Výsledky přináší jedinečně dlouhodobá odpovědná a citlivá diagnostická činnost pedagoga, který sleduje všechny žákovy výsledky snah a jeho úsilí.

3) ROZVOJ

Pro rozvoj různých forem výchovně-vzdělávací činnosti je důležité vytvoření pozitivní pedagogické atmosféry a pozitivního vztahu k výchově a vzdělávání. Nevidí-li totiž jedinec kladný přístup okolí ke svému studijnímu úsilí, nedostává-li se mu oprávněného uznání za dosahované výsledky, ztrácí chuť i odvahu k další práci a může se i stát, že se snaží vyhnout dalšímu výchovnému působení.

Ve výchovně-vzdělávacím procesu rozvíjíme jedince z hlediska jednotlivých výchovných složek. Rozvíjíme ho odborně a stimulujeme jeho světonázorové, mravní i estetické postoje, jeho potřeby a zájmy i jeho sociální chování. Výsledkem procesu by měl vždy být komplexní rozvoj jedince.

4) POSTAVENÍ JEDINCE VE VÝCHOVĚ

a) aktivita žáka – moderní pedagogické myšlení vyžaduje nejen aktivitu pedagoga, ale i vychovávané osobnosti, která se má projevovat jak aktivitou při výuce, v přístupu k učivu, v řešení a plnění stanovených úkolů, tak i aktivním podílem na samém plánování vzdělávací činnosti, na specifikaci jejího obsahu i jejích prostředků, forem a metod.

b) autoritativní výchova – málo respektovala jedince, jeho záměry, jeho prožitky a sledovala pouze osvojení předem daných vědomostí, dovedností, návyků a navození žádoucích postojů a příslušných forem chování. Pedagog byl absolutní autoritou a snažil se dosáhnout u jedince vyžadované změny ve smýšlení i chování na základě odměn, příkazů, zákazů a trestů.

c) výchova jako služba jedinci – pedagog byl chápán jako pomocník vychovávaného jedince, jeho odpovědnost ustoupila do pozadí a společenské cíle byly jednostranně nahrazeny individuálními cíli.

d) současná pedagogika – usiluje o spojení obou předcházejících metod. Výchova by měla jednak respektovat autoritu pedagoga a jednak umožňovat plné uplatnění aktivity a iniciativy vychovávaného jedince. Výchova by měla být stálou spoluprací pedagoga s vychovávaným jedincem za předpokladu vzájemné důvěry, respektu a přirozené pedagogovy autority.

5) ROVNOST ŠANCÍ

Vzdělání je v současné době ve většině zemích umožněno všem lidem bez rozdílu pohlaví, barvy pleti, národnosti i náboženského vyznání.

6) GENDER OTÁZKA

Žáci jsou vždy příslušníci jedné ze dvou základních lidských skupin – jsou to buď dívky nebo chlapci. Sexové diference jsou významnou determinantou různých sociálních jevů a procesů, vzdělávacích výsledků (chlapci dosahují podle většiny výzkumů v některých

oblastech lepších výsledků než dívky – např. v matematice a přírodovědných předmětech) a projevují se i v rozdílných preferencích při volbě vzdělávací dráhy.

Rozdíly mezi pohlavími, nebo-li „gender rozdíly“ vyjadřují také rozdílnost kulturní, sociální, psychologickou aj.

Rozdíly se projevují již v předškolním věku a to například v jazykových projevech. Převládá názor, že děvčata jsou ve školním prostředí hodnější, pilnější, přizpůsobivější a mají větší ochotu učit se, kdežto chlapci naopak. Také u nich může převládat komunikační ostýchavost, neboť je výrazná převaha žen mezi učiteli. Prokázalo se, že skutečně existují rozdíly v učení související s pohlavím. To, zda je žákem osoba mužského nebo ženského pohlaví, by se mělo projevovat tím, že se tito žáci učí ve škole odlišným způsobem, mají odlišný prospěch, odlišné postoje a motivace ke vzdělávání aj. Názory na tuto problematiku se však různí.

Je také odlišné sebehodnocení vlastních výkonů ve škole. Chlapci většinou hodnotí své výkony velkoryse, nepřiměřeně pozitivně, kdežto dívky naopak kritičtěji a méně pozitivně.

Některé postoje se však s věkem poměrně rychle mění, zatím co jiné zůstávají relativně stejné.

I dnes existují tzv. nekoedukované školy – chlapecké či dívčí. Jsou to zpravidla soukromé nebo církevní školy.

7) SPECIÁLNÍ POTŘEBY

Moderní pedagogika se zaměřuje i na populaci žáků označované jako „výjimečné děti“ nebo „děti se speciálními vzdělávacími potřebami“. Jsou tím myšleny jednak ty děti, které jsou obdařené zvláštním nadáním (talentované děti) a jednak děti, které jsou handicapovány.

a) nadaní žáci – mají možnost navštěvovat speciální školy, které umožňují postupovat ve vzdělávání rychlejším tempem, studovat podle osnovy s větším množstvím poznatků nebo získat speciální dovednosti. Jedná se zvláště o školy s rozšířenou výukou cizích jazyků, školy s matematickými a sportovními třídami aj.

Nadání – se chápe jako komplex charakteristik osobnosti zahrnujících zejména rozvinuté kognitivní procesy (intelekt, tvořivost, vnímání, aj.), znalosti (z určité oblasti), zvláštní rysy chování (píle, vytrvalost), vysokou motivaci a sebehodnocení.

b) handicapovaní žáci – mohou být handicapováni nějakou formou tělesného, duševního, smyslového nebo řečového postižení.

8) INTEGRACE

Rysem soudobého školství je snaha o co nejširší začleňování (integraci) žáků nějakým způsobem znevýhodněných – handicapovaných do běžných tříd.

9) INKLUZE

Inkluze je začleňování dětí s těžkým a hlubokým stupněm postižení (např. děti hluboce mentálně postižené, autistické, děti s kombinovanými postiženími apod.) do běžných tříd (alespoň na část výuky).

Použitá literatura:

PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 1997

JŮVA, V. et al. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido, 2001

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ E.; MAREŠ J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2001